

Stora bilden:
Ted Malmgren och
förskollärare Solveig Jansson.
Lilla bilden:
Förskollärarna
Åsa Halldén, Annika Hedfors
och Solveig Jansson.

“Vi tog på oss genusglasögonen”

**Är det ok att säga: ”vad söt du är” till flickan i ny rosa klänning och
”så tuff du är” till killen i nya jeans? Har det någon betydelse?**

Jämställdhetsmålen finns inskrivna i förskolans läroplan, men det krävs ett par genusglasögon för att man ska upptäcka hur mycket som kan förbättras. Personalen på Källans förskola i centrala Västerås blev mycket förvånade när de aktivt började jobba med genuspedagogik.

Cyklande tjejer och killar möter mig nyfiket vid förskolans grind. Det är ingen skillnad på farten i alla fall, även om en del av cyklisterna är ljuvt rosa och andra går mer åt blått och grönt.

Förskollärarna Annika Hedfors, Solveig Jansson och Åsa Halldén har konsekvent arbetat med genuspedagogik i två år nu, och delar ivrigt med sig av erfarenheter, arbetsmetoder och det nya synsättet.

– Inom vårt område fick vi tillgång till stadens första genuspedagog. Vi startade med föreläsningar om genusarbete, workshops och inläsning av en hel del litteratur i ämnet. Sedan fick vi träffa vår handledare, genuspedagogen Carina Lund, en gång i månaden, berättar Åsa.

Det här blev en aha-upplevelse och ett uppvaknande. Är det verkligen så här vi gör, tänkte de lite chockade när de studerade sitt eget beteende.

– Genuspedagogiken gav upphov till många diskussioner, och arbetssättet att filma och observera varandra i olika situationer, till exempel vid matbordet, i hallen eller under uteleken, var verkligen avslöjande. När jag studerade observationsschemat blev jag mycket förvånad, säger Solveig.

Ett observationsschema kan exempelvis innehålla en markering för varje gång ett barn tilltals, men också vilken slags tilltal det är, om det är en tillrättavisning, om barnets namn nämns etcetera. Det visade sig bland annat att när man pratade med flickorna fördes en dialog. Pojkarna fick mest uppmärksamhet, men ofta i form av tillrättavisningar. De fick också flest följdfrågor, och deras talutrymme var klart störst.

– Vi var helt enkelt tvungna att ta på oss våra genusglasögon för att verkligen se och förstå vårt eget agerande, det var en nyttig erfarenhet. Sen var det dags att göra något åt det.

Bakgrunden till den här satsningen på genuspedagoger kom från regeringen. De konstaterar att pojkar har sämre studieresultat än flickor i matematik och språk, att flickor mår dåligt av att hålla igen och drabbas av höga prestationskrav senare i livet och att pojkar tar mer för sig och fortsätter att göra det i vuxen ålder.

– Barn föds ju lika kompetenta, men de här skillnaderna börjar redan vid födseln. Vi jobbar just nu med barn i åldrarna tre till fem år, men de här tendenserna borde uppmärksammas ännu tidigare, säger Annika.

– Det börjar redan på BB med röda eller blå knappålar för nyfödda flickor och pojkar, sen fortsätter det med rosa och ljusblå gratiskort till nyfödda där till och med textens innehåll och längd varierar markant, gå och titta själv i bokhandeln, säger Solveig upprört.

– Föräldrarna måste också tänka till. Titta bara på alla rosa prinsessleksaker för flickor i butikerna, helt olikt killarnas tuffa hyllor. Skillnaden är också tydlig i leksaksbutikernas reklamutskick, där sidoskåp färg och innehåll noggrant markerar vilket kön de riktar sig till.

– Hela samhället måste faktiskt hjälpa till att erbjuda mångfald istället, menar Annika. Flickor och pojkar måste få lika villkor. Medan pojkarna behöver stöd för att våga bejaka sina känslor behöver flickorna uppmuntras att bli säkra och få mer tid, att våga prata och ta för sig.

– Nu har vi lärt oss att våga vara mer tydliga, att vara lika bestämda mot flickor som mot pojkar så att även de lär sig hantera kritik lika väl som att uppmuntra pojkarna att hjälpa och trösta varandra, lösa konflikter och bejaka sina känslor, något som flickor gör ändå.

En rejäl kick och en stor portion inspiration fick de tre förskollärarna under en studieresa till Island, som de kunde genomföra tack vare

EU-bidrag, bland annat ett så kallat Nordplusstipendium. Där ute i öriket har man i flera år arbetat med genusfrågor i förskolan.

– Wow, det var oerhört inspirerande, det här borde fler få uppleva. Vi besökte flera förskolor och studerade arbetet på en renodlad genusförskola lite närmare. De har kommit långt i det här arbetet, och arbetar utifrån mycket klara och tydliga idéer, berättar Annika.

– I den här genusförskolan har man olika avdelningar för pojkar och flickor, och vi noterade direkt att här förekom inget knuffande och barnen pratade en och en i taget. Flickorna visade både bestämdhet, tuffhet och mod medan killarna visade sina känslor utan att någon tyckte att det var märkligt.

Tillbaka hemma på Källan igen fortsatte arbetet med ny energi. I sitt arbete har förskollärarna några olika redskap. Ett är Våljarkortet, barnens hemliga val. Varje dag får barnen utifrån en turordningslista välja en aktivitet under en halvtimme. Valet görs utan att kamraterna ser det med hjälp av ett kort där aktiviteten syns på bild. Det kan till exempel vara att leka med lego, lägga pussel, lyssna på saga eller rita.

Men det finns bara tre kort av varje sort. Alla väljer en aktivitet, men får kanske inte den de önskar. Någon kanske blir besviken, men det får man lära sig att acceptera. Och tryggheten kan bli att man får ett nytt val i morgon igen. Den här metoden gynnar olika konstellationer, man är tillsammans med olika kompisar och lär sig klara motgångar på ett bättre sätt.

Stopphanden är ett annat redskap som vid första anblicken kan kännas som en avspisning. Den handlar om att respektera en annans talutrymme, att lära sig att inte avbryta. När samtal pågår och ett annat barn pockar på uppmärksamhet sätter förskolläraren helt enkelt upp handen för att visa att nu får du vänta, snart är det din tur. På det sättet får alla barn sin

tid, och får dessutom beröm för att de väntade.

– Kunskapen att förändra är det viktigaste, att förändra vårt eget beteende inför barnen, säger Annika. Vi måste försöka att befrämja personen, inte vad dom har på sig eller hur dom ser ut.

– Så när flickan kommer på morgonen är det inte ok att säga: vad söt du är i din rosa tröja, utan istället: vad kul att du kommer idag. Kläder börjar bli viktiga vid tidig ålder, men att fokusera på kläderna och det yttre kan få allvarliga konsekvenser. Om vi slutar att koncentrera oss på vad barnen har på sig så kanske vi kan avdramatisera känslan av att kläder och utseende

är så viktigt. Vår uppgift är ju att stärka deras självkänsla.

Annika, Solveig och Åsa är överens om att satsningen på genuspedagoger inte får bli något tillfälligt. De måste kontinuerligt finnas i verksamheten för ständiga uppdateringar, i det dagliga arbetet och inte minst när det gäller ny personal.

– Vi är verkligen igång, vårt förhållningssätt genomsyrar hela arbetet och vi brinner för det här arbetssättet, så det får inte plana ut. Det är ju så viktigt, inte bara hos oss utan i hela verksamheten, säger Annika avslutningsvis. Vi kanske ska bjuda in politikerna till oss på förskolan så att de förstår hur oerhört betydelsefullt det är med genuspedagogik?

Text: Kristina Grefberg
Bild: Clifford Shirley

Jämställdhet, en livskunskap

– Den ledare som ser nyttan av att integrera jämställdhetsfrågor i det dagliga arbetet blir morgondagens vinnare.

Det säger Anita Lilja-Stenholm, utbildad genuspedagog, som bland annat arbetar med ledningsstöd till rektorer och enhetschefer.

Västerås stad har en handlingsplan för jämställdhet och mångfald från 2007. Inom staden började man att utbilda genuspedagoger för några år sedan, Anita är en av dem.

Jämställdhet är ett evigt tema som påverkar många frågor i samhället. Allt börjar redan i förskolan, fortsätter med betygsgångarna i skolan och går vidare i arbetslivet med högre utbildning, yrkesval, lönefrågor, karriär och jämställdhet i familjen.

Men vad är könsrollsränkande och genusperspektiv? Vad ska vi göra för att få ett mer jämställt samhälle?

– Könsrollstänkande är att i sin dagliga gärning vara medveten om de begränsningar som håller fast flickor, pojkar, kvinnor

och män i stereotypa könsrollsmönster, svarar Anita, och genom den medvetenheten befrämja och verka för individernas möjligheter att utvecklas till människor med tillgång till alla sina förmågor. I grunden handlar det om mänskliga rättigheter.

Genusperspektiv är att ständigt ha sina ”genusglasögon” skärpta och medvetet försöka anstränga sig att se de sociala och kulturella faktorer i samhället som påverkar och styr och lär oss att bli flickor och pojkar, kvinnor och män.

Påverkan sker tidigt och ständigt genom livet, och de värderingar som styr vårt förhållningssätt är avgörande för hur utfallet blir. Kunskap är en avgörande faktor för hur vi ska lyckas med denna viktiga livskunskap som jämställdhet i grunden är.

Text:
Kristina
Grefberg

Fakta

HUR JÄMSTÄLLDA ÄR VI IDAG?

- I riksdagen är idag 47% kvinnor – att jämföra med bara 13% 1970.
- Av våra ministrar är 45% kvinnor. Det är ett av de områden där jämställdheten kommit längst.
- Inom alla andra områden, till exempel i bolagsstyrelser, i universitetsledning eller i kyrkan, är

representationen lägre, trots att det är ungefär lika många kvinnor som män som studerar på universitetet, är bara 18% av professorerna kvinnor.

- Kvinnor tar ut 79% av föräldradeltidigheten, som sedan 1974 går att dela lika mellan föräldrarna. När barnet är sjukt tar pappan ut 36% av dagarna (SCB).

- Färsta siffror från Medlingsinstitutet visar att löneskillnaderna mellan könen kvarstår. Förra året tjänade en genomsnittlig man 4 700 kr mer än en genomsnittlig kvinna, skillnaden motsvarar nästan 16%. Det visar sig att siffrorna i stort sett är desamma om man ser tillbaka till år 1992.

